

Bornholm – øen med et stort landbrugspotentiale.

april 2012

Forfatter: cand. oecon. Bjarne Brønserud

Indledning:

For alle landsdele af Danmark er der i disse år stort fokus på jobskabelse. I mange landsdele foregår kampen også internt, hvor en større by forsøger at tiltrække erhvervsvirksomheder eller offentlige institutioner fra andre dele af landsdelen. På Fyn er Odense et godt eksempel i forhold til kystbyerne og især det sydfynske område.

For Bornholm er det mere naturligt, at øen står samlet omkring alle initiativer til at udvikle det private erhvervsliv. Det er næppe relevant at tiltrække offentlige arbejdspladser fra de øvrige landsdele, på grund af blandt andet afstanden til øen.

Denne artikel og de beregninger som gennemføres heri, skal bruges til at sætte tal på den potentielle indkomst- og jobskabelse, som landbruget og fødevarerindustrien under gunstige vilkår kan skabe.

Udgangspunktet er de vilkår som landbrug og industri har i Tyskland og Holland. Klimamæssigt er vi inden for samme klimazone. Jordbundsmæssigt ligner vi også hinanden (lermuldet jord). Derfor vil de miljømæssige konsekvenser ved en intensivning af landbruget blot afspejle den standard, som har været gældende i Tyskland og Holland igennem mange år.

Statistisk set er det blevet vanskeligere at trække konkrete tal ud af Danmarks Statistik. Bornholm indgår nu i region Hovedstaden og denne region kan ikke opdeles yderligere. Derfor anvender jeg en metode, som tager udgangspunkt i det samlede landbrugs tal og beregner Bornholms % - andel heraf.

Udviklingen i Bornholms landbrug.

Nedenfor er vist nøgletal for hele landet og for Bornholm. Der er beregnet % - andele for Bornholm, som vil blive vægtet sammen til en vurdering af det Bornholmske landbrugserhvervs betydning og indkomst.

Table 1. nøgletal for landbruget - 2010

Antal/millioner kr.:	hele landet	Bornholm	% - andel
Antal bedrifter, stk.	42.099	481	1,14 %
heraf fuldtidsbedrifter, stk.	16.240	200	1,23 %
Dyrket areal, ha	2.646.400	34.083	1,29 %
heraf i omdrift, ha	2.411.801	32.384	1,34 %
Dyreenheder kvæg, DE	1.001.300	10.500	1,05 %
Dyreenheder svin, DE	1.081.100	19.200	1,78 %
Dyreenheder fjerkræ, DE	70.400	1.780	2,53 %
Dyreenheder mink, får mv., DE	31.000	420	1,35 %
Bruttofaktorindkomst producent, mill. kr.	28.593	400	1,40 %
Bruttofaktorindkomst forarbejdning, mill. kr.	29.400	412	1,40 %
Befolkningstal, personer	5.534.738	42.154	0,76 %
Befolkningstal pr. km2, personer	128,4	71,7	56 %

I Danmarks Statistiks fremskrivningen af befolkningen til 2025 fremgår, at befolkningstallet vil fortsætte sit fald og befolkningstætheden vil falde til 66 personer pr. km² på Bornholm. Da befolkningen toppede i 1965 boede der på Bornholm med omliggende øer i alt 48.632 personer eller 83 personer pr. km².

Bruttofaktorindkomsten (BFI) udtrykker hvad der er til aflønning af ansatte, familiens arbejdsvederlag, nettorenten og forpagtning, samt forrentning af egenkapital og til vedligeholdelsesinvesteringer i landbruget.

Jeg har givet Bornholms landbrug en lidt større andel af det samlede BFI end det dyrkbare areal berettiger til, fordi husdyrintensiteten overstiger landsgennemsnittet især for svin og fjerkræ. Andelen af den samlede BFI i forarbejdningsindustrien følger af leverancerne af husdyr, men en del af denne indtjening kommer ikke direkte Bornholm til gavn, fordi slagtning (kvæg), salg og videreførelse sker uden for øen.

Table 2. beskæftigede i landbruget kan anslås til:

Fuldtidsbeskæftigede ejere, ægtefæller og medhjælpere	ca. 850 personer
Hertil kommer:	
Forsynings- og forarbejdningsvirksomhed	ca. 300 personer
Rådgivning	37 personer
Servicevirksomhed i øvrigt	ca. 110 personer
I alt beskæftigede med fødevarerproduktion	1.297 personer
Samlet arbejdsstyrke på Bornholm	17.654 personer
Arbejdsløshedsprocent	7,7 %

Udgangssituationen for min prognose er et veldrevet landbrug med stor vægt på husdyrproduktionen. Som landbruget i det øvrige Danmark har øens fødevarerproduktion været hæmmet under de særlige danske rammevilkår. Husdyrproduktionen har derfor stået i stampe og der er sågar påbegyndt eksport af smågrise fra øen – en situation, som er velkendt fra Fyn og Jylland.

Befolkningstætheden er faldende på grund af faldende befolkningstal. Øen har brug for ny dynamik, som kan være med til at fastholde unge familier eller skaffe tilflyttere.

Turisme og udlejning af ferieejendomme udgør en vigtig indtægtskilde på Bornholm. Et intensivt husdyrhold kan give naboproblemer, når de ferierende kommer til øen blot for et kort ophold. Udviklingen af effektive teknologier til udbringning og nedfældning af gylle er nået langt. Dertil kommer biogasanlæg, som en procesmulighed til at fjerne lugten. Denne mulighed kræver dog korte kørselsafstande og en by til at aftage gassen.

For at kunne investere i disse nyeste teknologier, så kræves der mulighed for at udvide eksisterende husdyrhold og for at opstarte nye husdyrhold. Investeringer stiller krav om en forudgående finansiering, der stiller krav til forrentning i projekterne. Dette øgede krav til BFI skal komme fra såvel en lettelse af særbyrderne for dansk landbrug i forhold til konkurrentlandene og så fra en ekspanderende produktion.

Hvad betyder bortfaldet af særbyrder for den enkelte landmand:

Nedenfor er gennemgået nogle af de væsentligste forskelle i rammevilkår i forhold til især Tyskland. Fødevarerøkonomisk Institut har gennemgået en række af disse forskelle i rapporten ”Dansk landbrug og fødevarerindustriens konkurrenceevne og rammevilkår” - 2012. I rapporten opgiver forfatterne, at beregne økonomi på en række af disse forskelle, hvilket ikke ændrer ved, at de økonomiske uligheder fortsat er til stede og altså undervurderet i rapporten.

Jeg antager at planteavl og husdyrproduktionen på Bornholm i effektivitet svarer til landsgennemsnittet. Herudfra sætter jeg økonomiske skøn på alle de nedenfor nævnte særregler i Danmark. Udgangspunktet for ændringerne er situationen fra før gennemførelse af ”Grøns vækst”-lovgivningen.

Tabel 3. Forskelle i indtjening og omkostninger for markbruget (2012 - priser):

Krav:	ved dansk krav	ved tyske krav	forskel kr./ha
Randzoner	650 ha	0 ha	+ 114
Manglende vedligeholdelse vandløb	65 km	0 km	+114 / 850
Ekstra spuling af hoveddræn	65 km	0 km	+2
Ændring af kvælstofnormer	(minus) 4 – 54 kg/ha	(plus) 40 kg/ha	+ 1.000 / 1.500
Efterafgrøder	10 – 30 %	0	+200
Udeblivende kvælstofeftervirkning	4.000 ha	0	+35
Ekstra jordbearbejdning vårafgrøder	4.000 ha	0	+35

Udpining af jorden (reduktion af muldlag)	25.000 ha	0	+73
Manglende biomasse og forøget sygdom	25.000 ha	0	+400
Pesticidafgift	20 – 100 %	0	+215
Øget resistens, sprøjtejournal mv.	25.000 ha	0	+80

Samlet forskel pr. ha dyrkbar jord **+2.268 / 3.504**

Totaleffekt for Bornholms planteavl, millioner kr. **+77 / 119**

Nogle af effekterne kommer med det samme, men der er fortsat tiltag, som ikke er endeligt afklaret. Det drejer sig om ændring af kvælstofnormerne. Tabellen skal læses på den måde, at havde vi tyske normer, kunne kvælstoftildelingen hæves med gennemsnitligt 40 kg N pr. ha. Overfor dette står en reduktion i 2013 med 4 kg N pr. ha. Ud af vandplanernes 19.000 tons N i vandløbene refterer der stadig 9.000 tons N, som omsat til tilførsel på markniveau svarer til 54 kg N pr. ha.

Såfremt de tyske normer var gældende og ”Grøn vækst” lovgivningen blev trukket tilbage, så kunne landmanden i 2013 hæve sin kvælstoftildeling på markniveau med 44 kg N pr. ha i gennemsnit.

Tabel 4. Forskelle i indtægter og omkostninger for husdyrholdet (2012 – priser):

Krav:	ved danske krav	ved tyske krav	forskel kr./DE
Svineproduktionen:			
Obligatoriske miljøgodkendelser	hver 8. år	ingen	+50
Godkendelse lugtemissioner	individuel	generel	+20
Sundhedsrådgivningsaftale + medicin	9 – 12 gange	2 gange	+450
Momsregler	fuld pligt	ingen pligt	+650
Udnyttelse af N i gylle	75 %	60 - 65 %	+24
Harmonikrav	1,4 DE/ha	1,7 DE/ha	+570
Administrative omkostninger	+++	+	+30

Samlet forskel pr. DE i svineproduktion **+1.794**

Totaleffekt for Bornholms svineproduktion, millioner kr. **+35**

Malkekvægproduktionen:		ved hollandsk krav	
Obligatoriske miljøgodkendelse	hver 8. år	ingen	+50
Reduktion af ammoniakfordampning	++	ingen	+20
Obligatoriske dyrlægebesøg	ugentlig	kvartalsvis	+100
Udnyttelse af N i gylle	70 %	ca. 65 %	+15
Harmonikrav	1,7 DE/ha	2,3 DE/ha	+690
Administrative omkostninger	+++	+	+30

Samlet forskel pr. DE i kvægproduktionen **+905**

Totaleffekt for Bornholms malkekvægproduktion, millioner kr. **+10**

Fjerkræproduktion og mink:

Obligatoriske miljøgodkendelser	hver 8. år	ingen	+50
Udnyttelse af husdyrgødning	70 %	60 %	+20
Harmonikrav	1,4 DE/ha	1,7 DE/ha	+675
Administrative omkostninger	+++	+	+30

Samlet forskel pr. DE i fjerkræproduktion og mink **+775**

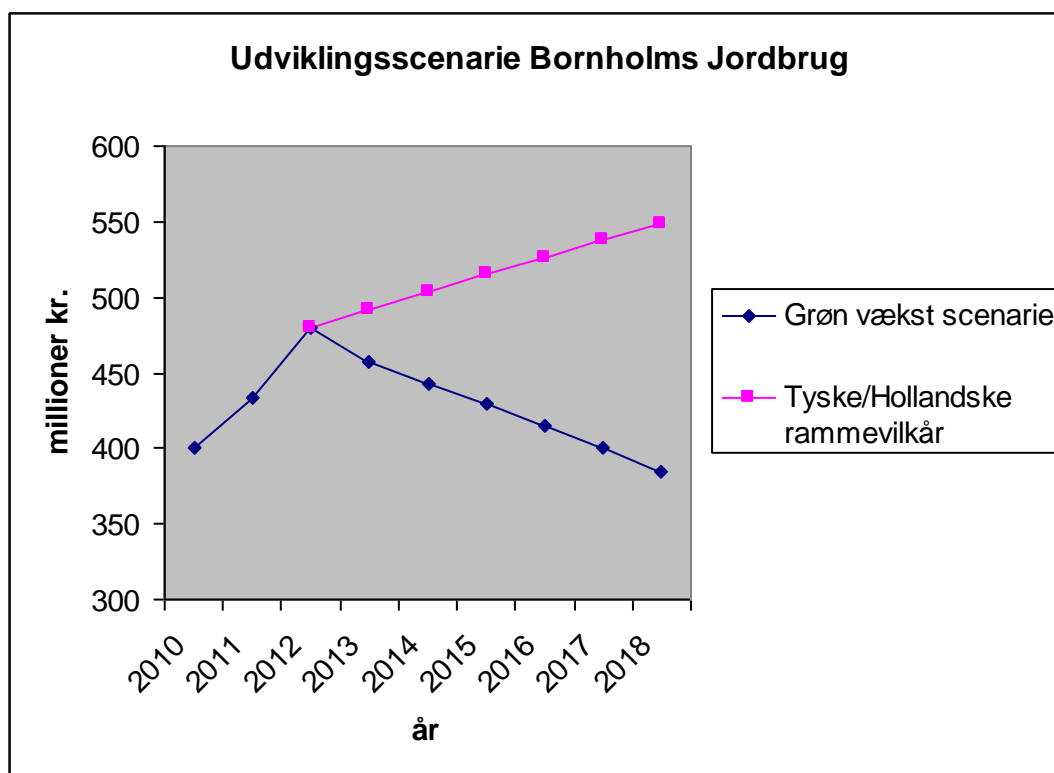
Totaleffekt for Bornholms fjerkræproduktion og mink, millioner kr. **+1,7**

I Tyskland får landbruget ikke refunderet energiafgifter på el og diesel. Modsvarende opnår landmændene en væsentlig bedre afregning af el og biogas fra solfangeranlæg og fra gårdanlæg til produktion af biogas. Jeg har forudsat at disse forskelle nogenlunde opvejer hinanden og vil derfor ikke regne videre på disse forskelligheder.

Ovenstående beregninger er de tal, som landmanden vil opleve der ændrer sig i hans regnskab. Det er vel at mærke forbedringer, som kommer uden at skulle øge produktionen eller arbejdsindsatsen på bedriften. Alternativet med "Grøn vækst" lovgivningen er selvsagt også en skræmmende baggrund, at foretage beregninger ud fra. Så den store forskel mellem de tyske og hollandske rammevilkår og så en fuldt gennemført lovgivning, som vi nu kender den fra Folketinget (april 2012), skal lige så meget ses som en voldsom forringelse af erhvervets rammebetingelser i Danmark.

Ikke alle de ovennævnte beløb vil komme straks. I figuren nedenfor har jeg prøvet at illustrere hvordan forløbet kunne komme til at se ud:

Figur 1. Udvikling i Bruttofaktorindkomst for det Bornholmske jordbrug.

Konklusion:

Den Bornholmske husdyrproduktion har i en lang række år stået stille. I de senere år er der kommet lidt fremgang igen og med den forbedring i bytteforholdet, som er sket fra 2010 og frem til 2012, ser det økonomiske resultatet nogenlunde acceptabelt ud i 2012.

Gennemførelse af Grøn vækst vil imidlertid pille pynten af den opnåede forbedring og resultatet for jordbruget vil i løbet af en årrække nærme sig niveauet fra 2009, som var et katastrofeår for jordbruget.

Såfremt rammevilkårene blev ændret i Danmark, så de lå på linje med de tyske og hollandske, ville en lang række særomkostninger bortfalde og nye indtægter opstå ved uændret produktion. Fremgangen i indtjeningen ville fortsat være stigende efter 2012 og frem mod 2018. Dette forudsætter at bytteforholdet forbliver til gunst for primærproduktionen.

I fremskrivningerne er ikke regnet på, at produktionen vil blive ændret afhængig af hvilke rammevilkår, som bliver gældende. Mange producenter vil formentlig reducere eller ophøre med produktionen, hvis ”Grøn vækst” lovgivningen gennemføres. Tilsvarende må det formodes, at de betydeligt bedre økonomiske udsigter, ved rammevilkår som i Tyskland, vil skabe lyst og interesse for en større husdyrproduktion på Bornholm.

I bilag 1 er opstillet et udviklingsscenarie for Bornholms jordbrug og forædlingsindustri under rammevilkår, som sikrer den internationale konkurrencedygtighed for plante-og husdyrproduktionen. Som et eksempel er opstillet nogle sandsynlige ændringer i produktionen, indkomsterne og beskæftigelsen på Bornholm. Som en ekstra gevinst for øen, så vil skatteindtægterne stige og delvist forblive på øen (dog ikke statskatten).

Referencer:

Tal og fakta – Bornholms Landbrug; Bornholms Landbrug, Rønnevej 1, 3720 Aakirkeby

Statistikbanken; Danmarks Statistik

Konsekvenser af ”Grøn vækst”; Bæredygtigt Landbrug, 2012

Dansk landbrug og fødevarerindustri konkurrenceevne og rammevilkår; Fødevarerøkonomisk Institut, 2012

Regnskabstal for jordbrugets indkomster og aktiver og gæld 2000 – 2010 og prognose til 2028; cand. oecon. Bjarne Brønserud, 2012

Bilag 1.

Udviklingsscenarie – Bornholms jordbrugs- og forædlingsvirksomheder 2013 – 2020.

Rammebetingelser som kendes i Tyskland og Holland vil sikre en langt større indtjening i at producere landbrugsråvarer til forædlingsvirksomhederne. En bedre indtjening og frem for alt udsigten til en natur- og jordbrugspolitik, som sikrer udviklingsmulighederne for den konventionelle produktion, vil skabe ny optimisme. Banker og realkreditinstitutioner vil løsne op for den nuværende kredittklemme og efterhånden vil der komme gang i nyinvesteringerne.

Nedenfor er anslået konsekvenserne for Bornholm af dette optimistiske scenarie set i forhold til en strikt gennemførelse af den lovgivning, som kendes under navnet Grøn vækst.

Beregning af den årlige effekt i gennemsnit for perioden 2013 – 2020:

A. Samlet jordbrug på Bornholm:

Årlig indtjeningsstigning, uændret produktion, millioner kr.		115
Stigning i mælkeproduktionen inden for eksisterende rammer	5	
Stigning i svineproduktion inden for bestående rammer	6	
5 % nyudvidelse af husdyrproduktionen	20	31
I alt årlig merindtjening, millioner kr.		146

B. Forædling på Bornholm:

Ekstra værditilvækst i mejeri, slagteri og foderstofvirksomheder, millioner kr.		25
---	--	----

C. Service og håndværk på Bornholm:

Ekstra indtjening, millioner kr.		9
----------------------------------	--	---

A + B + C Samlet årlig merindtjening for Bornholm, millioner kr.		180
---	--	------------

Årlig forbedring i beskæftigelse og skatteprovenu:

Ekstra privat beskæftigelse	+ 150 personer
Ekstra offentligt ansatte	+ 150 personer
Ekstra kommune-, kirke- og sundhedsskat,	+ 61 millioner kr.

